


# Diergezondheid in de lente, zomer, herfst en winter



Het hele jaar gezonde dieren, daar streven we met elkaar naar. Elk seizoen kent daarin uitdagingen en daarnaast zijn er problemen die het hele jaar spelen. Wij zetten op deze pagina's op een rij wat veelvoorkomende gezondheidsproblemen zijn. Om deze voor te zijn, vergen ze vaak al aandacht in het seizoen ervoor. Dit overzicht helpt je tijdig alert te zijn, problemen te voorkomen en daarmee de varkensgezondheid te verbeteren. ►



# Lente

## EEN COMFORTABEL BINNENKLIMAAT

**Waarom aanpakken?** De lente doet haar intrede en dat heeft invloed op de varkensstal. Het wordt eerder licht en steeds later donker, de zon heeft meer kracht en daarmee wordt het steeds warmer. Zo ontstaan er grotere temperatuurverschillen in de varkensstal. Een gezond stalklimaat heeft rechtstreekse invloed op de gezondheid van jouw varkens. Meer frisse lucht en minder ammoniak betekent minder aantasting van de luchtwegen, een aangenamere omgeving en minder competitie om een fijne ligplek.

**Risico's:** in de nacht koelt het af en overdag kan het vochtig en warm zijn. De ventilatiebehoefte wordt overdag groter, maar in de nacht kan de ventilatie nog te hoog zijn. Door gebrek aan ventilatie kunnen varkens verminderd actief zijn. Dit vergroot het risico op luchtwegproblemen (waaronder PRRS en griep), onrust, oor- en staartbijten en hokbevuiling. Varkens kunnen hierdoor een groeiachterstand oplopen, de uitval kan hoger zijn en door optreden van ziekte is mogelijk vaker antibiotica nodig.

**Preventie:** aandacht voor het klimaat in de varkensstal, met name het CO<sub>2</sub>-gehalte (mate van luchtverversing), NH<sub>3</sub> (ammoniakgehalte) en windinvloeden (voorkom tocht). Na de winter is het tijd voor de 'voorjaars schoonmaak'. Reinig de kanalen voor ingaande en uitgaande lucht, ijk de klimaatapparatuur en de klimaatvoelers opnieuw. Repareer gebreken. Zorg dat het klimaatstelsel is voorbereid op een langere periode waarin het maximaal moet kunnen draaien.

# Door de seizoenen heen

## STREPTOKOKKEN

**Waarom aanpakken?** Varkens kunnen drager zijn van de bacterie zonder ziekteverschijnselen te vertonen, maar ze kunnen de bacterie op dat moment wel verspreiden. Onder omstandigheden die ongunstig zijn voor het varken kunnen streptokokken toeslaan en ziekte veroorzaken. Denk hierbij aan onderliggende infecties, maar ook voer, klimaat, bijgedrag en onvoldoende biestopname kunnen een rol spelen. **Risico's:** de gevolgen van streptokokkeninfecties voor de technische prestaties en voor het antibioticagebruik zijn groot. De klachten veroorzaakt door een streptokokkeninfectie lopen uiteen van gewrichtsontsteking en hersenvliesontsteking tot longontsteking, sepsis (bloedvergiftiging), hartklepontsteking en uitval.

**Preventie:** het is belangrijk om verspreiding van streptokokken op het bedrijf zoveel mogelijk te voorkomen. De belangrijkste verspreidingsroute is direct contact (neus-neuscontact) tussen varkens, maar ook mensen en andere dieren kunnen de bacterie mechanisch verspreiden. Een goede biosecurity, hygiëne en biestvoorziening zijn daarom van essentieel belang in het beperken van de verspreiding van streptokokkeninfecties door het bedrijf.

## VOORKOM ONSMAKELIJK OF SCHADELIJK DRINKWATER

**Waarom aanpakken?** Veel stoffen komen van nature voor in water, zoals ammonium, nitraat, sulfaat, ijzer, mangaan, zout, calcium en magnesium. Het kan schadelijk zijn als de concentraties van deze stoffen te ver oplopen. Daarnaast zijn er stoffen die ontstaan door biologische processen en die een schadelijk effect op de gezondheid kunnen hebben. Dat zijn bijvoorbeeld nitriet, waterstofdisulfide (voorheen zwavelwaterstof genoemd) en schimmel- of bacteriën.

**Risico's:** verminderde smakelijkheid of vervuiling kan resulteren in een lagere wateropname. Dan worden voedingsstoffen niet goed opgenomen enervaart het varken onbehagen. Daardoor kan de afweer van de dieren worden aangetast, wat nadelige gevolgen heeft voor de diergezondheid. Vervuilingen of intoxicaties kunnen directe nadelige invloeden hebben op de diergezondheid.

**Preventie:** er kunnen verschillende redenen zijn waarom je wateronderzoek wilt laten uitvoeren. Dit kan zijn in het kader van een certificeringsprogramma (als IKB), omdat je de waterkwaliteit op de drinkplek wilt monitoren, omdat het water niet goed ruikt, zichtbaar verontreinigd is, om het effect van toevoegingen aan water te beoordelen of bij tegenvallende productie of diergezondheidsproblemen. Laat altijd wateronderzoek uitvoeren bij twijfel over de waterkwaliteit op jouw bedrijf.

# Herfst

## VRUCHTBAARHEID

**Waarom aanpakken?** Van nature is de vruchtbaarheid van zeugen in het najaar suboptimaal. Belangrijkere oorzaken van de verminderde fertilititeit zijn de afname van de daglichtlengte en het (stal)klimaat. Nadelige effecten van een hete zomer kunnen ook van invloed zijn op de fertilititeit in het najaar.

**Risico's:** verminderde berigheid, terugkomers, verwerpers, geboorteproblemen en uitval van biggen. **Preventie:** maak met technische cijfers uit het zeugenmanagementsysteem het profiel heel concreet: dus spreek bijvoorbeeld niet van 12 procent terugkomers de afgelopen tijd, maar van 8 procent regelmatig en 4 procent onregelmatig in de afgelopen 3 maanden, ongeacht het cyclusnummer van de zeug. Probeer mogelijke stressoren die van invloed zijn op de fertilititeit structureel te elimineren.

Zorg dat zeugen in de zomer niet overmatig conditie verliezen in de kraamstal. Dat kan negatieve gevolgen hebben voor de eicelkwaliteit en daarmee embryo-overleving in de volgende dracht. Zorg er evenwel ook voor dat zeugen niet te mager de zomer ingaan. Een toename van conditie (opbouwen vetreserves) in de zomer kan de zeug laten denken dat het nog even duurt voordat het voortplantingsseizoen start.

Zorg dat de verlichting in de dekstal voldoende werkt (minimaal 100 Lux) door lampen tijdig te vervangen en schoon te maken. Laat de lichtopbrengst controleren. In de kraamstal en drachtstal is goed werkende verlichting ook noodzakelijk.

# Zomer

# Winter

## HITTESTRESS BIJ VARKENS

**Waarom aanpakken?** Periodes van extreem warm weer kunnen we niet voorkomen. Met een goede voorbereiding kunnen we er wel voor zorgen dat de gevolgen voor varkens zo beperkt mogelijk blijven.

**Risico's:** De belangrijkste risicogroepen voor hittestress zijn kraamzeugen en zware vleesvarkens. Bij (te) hoge temperaturen in de zomermaanden is de voeropname lager, waardoor een tekort ontstaat aan nutriënten wat de groei en productie vertraagt. Ook heeft hittestress negatieve gevolgen op de weerstand en gezondheid van de varkens of van de zogende biggen.

**Preventie:** wees goed voorbereid op hitte; ga niet pas handelen als het al warm is in de stal. Als de buitentemperatuur boven de 20 graden Celsius uitkomt en de luchtvochtigheid hoog is, neemt het risico op hittestress al toe! Bekijk op onze website in twee stappen de spelling voor de komende 7 dagen, de temperaturen in de verschillende weerstations van Nederland óf bereken zelf het hittestressrisico in de stal met de rekentool.

## LAWSONIA INTRACELLULARIS (PIA)

**Waarom aanpakken?** Lawsonia is een bacterie in de darmen bij varkens. Het is een ziekte die tot heftige diarree of uitval kan leiden. Lawsonia komt het hele jaar voor, maar piekt vaak in de zomer. Het is dan binnen én buiten warm, de varkens eten op andere momenten en drinken meer.

**Risico's:** Bij hittestress kunnen varkens het hok bevullen en daarbij meer in contact komen met de bacterie. De varkens kunnen erg ziek worden van de Lawsonia-bacterie. Het kan leiden tot ernstige diarree, of uitval en groeiachterstanden bij varkens die overleven.

**Preventie:** Monitor de kwaliteit van het stalklimaat zorgvuldig (dagelijks bereikte maximum temperatuur, de maximale instelling van de ventilatie). Vertrouw niet alleen op de metingen, maar kijk ook naar het liggedrag van de dieren en tekenen van hittestress. Bij optreden van hokbevuiling bij warm weer is het raadzaam het klimaat en de instellingen nader te onderzoeken.

Zie toe op de voerkwaliteit in samenspraak met je voeradviseur. Houd je strak aan de biosecurity-maatregelen. Vertonen de varkens klachten zoals zwarte mest of bleekheid? Laat dan onderzoek doen om zeker te weten wat de oorzaak is.

## BEKIJK JE ERF KRITISCH EN VERGROOT JE BIOSECURTIY

**Waarom aanpakken?** Het aanscherpen van biosecurity op jouw varkensbedrijf leidt tot verkleining van het risico op insleep van ziekteverwekkers.

**Risico's:** de ziekteverwekkers met de grootste financiële impact zijn infecties met *Actinobacillus pleuropneumoniae*, *Lawsonia intracellulans*, PRRS-virus en *Streptococcus suis*.

**Preventie:** Bekijk de dagelijkse werkzaamheden die op en rond jouw erf plaatsvinden. Welke werkzaamheden kun je verbeteren? Is het erf schoon en opgeruimd? Is de scheiding tussen het schone en vuile bedrijfsdeel duidelijk en houdt iedereen zich eraan? Details zijn erg belangrijk. Probeer de beoordeling van de werkzaamheden stap voor stap te doen, dan zie je vaak zelf direct de verbeterpunten.

## KNAAGDIEREN OP HET ERF

**Waarom aanpakken?** Bij elk varkensbedrijf zijn knaagdieren op het erf aanwezig, maar tegelijkertijd wil iedereen de overdracht van ziekteverwekkers weghouden. Dat begint bij de aanpak van knaagdieren op jouw eigen bedrijf. Is jouw erf schoon en opgeruimd, kortom heb jij het overzicht?

**Risico's:** knaagdieren kunnen op verschillende manieren schade aanbrengen aan jouw bedrijf. Denk aan het overbrengen van ziekteverwekkers, schade aan je stal of inrichting én ze geven zichzelf graag toegang tot je voervoorraad. Voorbeelden van ziektekiemen die insecten en (knaag)dieren kunnen overbrengen zijn: salmonella, streptokokken, *E. coli*, Staphylokokken, Brachyspira en Afrikaanse varkenspestvirus.

**Preventie:** Het tijdig opmerken en aanpakken van knaagdieren maken klachten beter beheersbaar. Zorg dat je een plaag voorkomt. Wees kritisch en laat je adviseren. Ons advies is om knaagdieren samen met een specialist te bestrijden.

## VLIEGENBESTRIJDING

**Waarom aanpakken?** Vliegen zijn irritant en kunnen varkens en mensen bijten.

**Risico's:** sommige vliegen kunnen ook ziekteverwekkers verspreiden, zoals PRRSv of Hepatitis E-virus.

**Preventie:** professionele vliegenbestrijding moet starten vóór er een plaag is. Algemene netheid en verwijderen van voerresten, wegpompen van mest en voorkomen van stilstaand water in de stal of mestkelder zijn voorbeelden van maatregelen. Wanneer maden worden waargenomen kunnen die specifiek worden bestreden. Vliegen komen meer voor in warme jaargetijden, maar de aanpak kan het hele jaar nodig zijn.

## LUCHTWEGPROBLEMEN

**Waarom aanpakken?** Luchtwegproblemen kunnen worden veroorzaakt door virussen, bacteriën en parasieten. Denk aan: het influenzavirus, het PRRS-virus, het PCV2-virus, of bacteriën als *Actinobacillus pleuropneumoniae*, *Mycoplasma hyopneumoniae* of de spoelworm-parasiet.

Zoötechnische factoren spelen vaak een belangrijke rol, zoals onvoldoende luchtverversing, verhoogde ammoniak concentraties, tocht, afwijkende relatieve luchtvochtigheid, etc.

**Risico's:** bij gebrekkige ventilatie of ventilatieproblemen is eerder sprake van uitbraken van longontsteking. Uitbraken van longontsteking worden gekenmerkt door hoge koorts, sloomheid, gebrek aan eetlust, hoesten en plotselinge sterfte. Wanneer condensvorming optreedt, is sprake van een groot temperatuurverschil over een bepaald oppervlakte waardoor vocht uit warme lucht condenseert tegen het koude oppervlakte. Dit kan enerzijds een teken zijn van onvoldoende ventilatie of van tekortschieten van isolerende werking van wanden of plafonds. Condens kan ook een bron zijn van vocht voor schimmels en bacteriën. In de winter is reiniging en desinfectie soms lastiger. Reiniging en desinfectie is echter bewezen effectief om bepaalde pathogenen te bestrijden.

**Preventie:** zorg voor voldoende verversing van lucht, ondanks een mogelijk koudere buitentemperatuur. Overweeg of voorverwarming van de lucht nodig is om het gevoel van tocht te voorkomen. Bij verwarming in de stal is het noodzakelijk om te voorkomen dat het CO2 (en CO)-gehalte niet oploopt. Voorkom overbezetting, omdat weliswaar de warmte behoeft sneller kan worden gedekt, maar soms niet in de ventilatiebehoefte kan worden voorzien. Ondanks de koudere temperaturen is reiniging en desinfectie en voldoende nadrogen van de stal essentieel om de overleving van ziektekiemen in de stalomgeving tegen te gaan.

In geval van terugkerende problematiek in risicovolle periodes, zoals het najaar of de winter, is een risico-gerichte vaccinatie aanpak soms het overwegen waard. Pas dan op tijd vaccinatieschema's aan in overleg met je dierenarts.